

Date: 9th October-2024

ЎЗБЕК РАМАННАВИСЛИГИНИНГ АСОСЧИСИ АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ

Ахрарова Нигора Сабировна

Тошкент Давлат Техника Университети

“Ўзбек (рус) тили” кафедрасининг рус тили уқитувчиси.

Олимжонов Сарвар Олимжонович

Тошкент Давлат Техника Университети

ННБ-1 гуруҳининг 4 босқич талабаси

Абдулла Қодирий – ёрқин, барчага кенг маълум шоир ва ёзувчи, драматург ва публицист, ўзбек адабиётида роман жанри асосчиси. Қодирийнинг асарлари ўзбек халқи ҳаётига бағишланган. Абдулла Қодирийнинг нашр этилмаган XX асрнинг йигирманчи йиллари ёзилган сахна асари асосида режиссёр Марк Вайль ўзининг Тошкентдаги Илҳом театрида “Оппоқ қора лайлак” сахна асарини қўйган.

Абдулла Қодирий (Жулқунбой) 1894 йил Тошкентда бадавлат савдгар оиласида туғилган. Ёшлиқ ва ўсмирлик йиллардаги муҳит – савдогарлар, бойлар ва камбағал деҳқонлар, иқтидорли ҳунармандлар, доим муҳтожликда кун кечирувчи қосиблар ва ерсиз деҳқонлардан иборат бўлган. Ушбу меҳнаткаш одамлар дунёси, шунингдек, шаҳар зиёлилари бўлажак ёзувчи шаклланишида муҳим ўрин тутди.

Абдулла ёшилигидан узоқ умр кечирган (Қодир ака 102 йил умр кўрган) ва кўпни кўрган отасининг ҳикояларини тинглаб ўтирар эди, отасидан у адабий фаолиятида ас қотган сезгир қузатувчанликни мерос қилиб олган. Унинг отаси боғдорчиликни жуда яхши кўрган, шу сабаб, Қодирийнинг ўзини боғбоннинг ўғлиман, деган фикрларини учратиш мумкин. Абдулла Қодирий аввалига мусулмон мактабида (1904-1906), кейин — рус-тузем мактабида (1908-1912) ўқиб, муваффақиятли яқунлайди. 1912 йил келиб, Абдулла Қодирийнинг нисбатан биринчи адабий таржрибалари бошланади. Ўзининг илк нашр этилган асарларида – “Хотинбоз” (1915) ва “Бахтсиз қув” (1915) ҳикояларида эски ўзбек турмушининг чизгилари ҳажвиёна ифодаланган. 1915-1917 йиллар Қодирий Абдул Қосим мадрасасида араб ва форс тилларини астойдил ўрганади. Ёзувчининг инқилобдан аввалги асарларида жадиличлик таъсири сезалади.

Совет даврида А. Қодирий В. Я. Брюсов (1924-1925) номидаги Москва адабий курсларида ўқийди, сўнгра, 1925-1926 йиллар Тошкентда, “Муштум” ўзбек ҳажвий журналида ишлайди. У ерда китобхоннинг катта муваффақиятига сазовор бўлган ижодкорнинг ҳажвий ҳикоялари ва фельетонлари чоп этилади. Қодирийнинг роман ва қиссалари (“Ўтган кунлар”, “Меҳробдан чаён”), шунингдек, жамоавий ижоди (“Обид Кетмон” қиссаси) XIX аср тошкентлик ва қўқонлик ўзбеклар ҳаётига бағишланган. “Ўтган кунлар” романи катта шуҳрат қозонган. Барча зиёлилар ушбу китобни ўқишга интиланган. Ва ҳатто, саводсиз кишилар уни тинглаш учун гуруҳ бўлиб тўпланишган. Кўплаб ўзбек оилаларида романнинг Отабек ва Кумуш қаҳрамонларининг исмлари пайдо бўла бошлаган.

Date: 9th October-2024

Абдулла Қодирий қатағон қилинган. 1937 йилнинг 31 декабрида “халқ душмани” сифатида ҳибсга олинади, бунга ҳасадгўй “қаламкаш ҳамкасблари” қўл урган. 1938 йилнинг 4 октябрь куни ёзувчи отиб ташланган, ўлиmidан сўнг оқланган. Тошкентдаги Хўжа Аламбардор (Камолон) қабристонига дафн этилган.

А. Қодирийнинг ўлиmidан сўнг кимнинг кўлида “Ўтган кунлар” романини кўришса, ўшаларни қамашган. Кейин вазият ўзгарган...

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. www.ziyonet.uz
2. www.literature.com